

Protejarea patrimoniului arheologic imobil de pe teritoriul Municipiului București. Situl arheologic Militari - Câmpul Boja

dr. Mircea NEGRU

Motto: "... it is important to institute, where they do not yet exist, appropriate administrative and scientific supervision procedures, and that the need to protect the archaeological heritage should be reflected in town and country planning and cultural development policies..."

(European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage, Valleta, 16.01.1992)

1. Scurt istoric al cercetărilor arheologice în București

Primele cercetări arheologice pe actualul teritoriu al municipiului București au fost întreprinse de Dinu V. Rosetti. Între anii 1929-1948 el a efectuat Săpături arheologice la Tei, Ciurel, Bordei, Herăstrău, Dămăroaia și Băneasa-La Stejar¹. Într-o mărturie tulburătoare cu privire la galeria arheologilor Bucureștilor, Panait I. Panait amintește cum în anul 1948, în semn de mulțumire pentru întreaga sa activitate probabil, Securitatea l-a arestat și a fost destituit din funcția de Director al Muzeului Municipiului București².

În anul 1953, un colectiv de arheologi și istorici, unii în grațiile și alții în dizgrațiile regimului comunist, au fost implicați într-un proiect efemer numit Șantierul Arheologic București - o expresie vie a centralismului democratic socialist³. Șantierul Arheologic București a devenit unul din centrele de reeducare ale specialiștilor care gândeau altfel decât noul regim (aveau „pete” la dosar), care în fapt constituiau parte a elitei intelectuale bucureștene⁴, alături de iluștri necunoscuți recunoscuți oficial⁵.

¹ D. V. Rosetti, *Din preistoria Bucureștilor*, București, 1929; idem, *Câteva așezări și locuințe din peajma Bucureștilor*, București, 1932; idem, *Tombs à incinération de l'âge du fer de l'époque romaine dans la région de Bucarest. Miscellanea*, București, 1935; idem, *Din preistoria Bucureștilor. I. Civilizația de tip București*, București, 1935; idem, *Însemnări privind activitatea Muzeului Municipal (1931 - 1948)*, în București - Materiale de istorie și muzeografie, VIII, 1971, 349 - 356.

² P. I. Panait, *În memoria arheologilor pământului Bucureștilor*, CAB, V, 2002, p. 12.

³ „Cum autoritatea politică nu avea încredere în oamenii de știință de seamă, cei mai mulți formați în universități occidentale, colectivele respective erau împănate cu persoane fidele, dar care nu aveau nimic de a face cu arheologia. În 1953 a fost constituit Șantierul arheologic București. Colectivul de cercetare era alcătuit din 13 membri, dintre care 7 erau arheologi, 4 istorici sau considerați istorici, 1 numismat, 1 arhitect...” (*ibidem*)

⁴ Amintim aici pe Dinu V. Rosetti și Vlad Zirra.

⁵ „... un colectiv cârpit cu erudite personalități, dar și cu umplutură...” (P. I. Panait, *op. cit.*, p. 13).

Săpăturile arheologice începute în anul 1953 în zona Curtea Veche⁶ au continuat, cu întreruperi, dar în ritm intens, până în anul 1972. Ultimii ani ai deceniului șase și primii ani ai celui următor au fost marcați de săpături arheologice de amploare la Militari-Câmpul Boja⁷, Străulești⁸ și Cățelu Nou⁹.

După inaugurarea muzeului Palatul Voievodal în anul 1972, săpăturile arheologice sistematice au scăzut mult în intensitate, ponderea covârșitoare având-o cele de salvare, impuse de explozia edilitară haotică a orașului-capitală¹⁰. Numai cercetările arheologice de la Străulești și Militari-Câmpul Boja au continuat, cu unele întreruperi, până în anul 1981, respectiv 1985.

În perioada anilor 1985-1989, colectivul - încă numeros - de arheologi a fost "mobilizat" pe diferite șantiere ale ultimului dictator comunist. Fie că au precedat demolarea unor biserici, fie că erau impuse de traseul proiectatului canal Dunăre-București, aceste săpături de salvare s-au desfășurat în condiții grele sub presiunea tehnologică a buldozerelor¹¹ și cea ideologică a partidului care încerca din toate puterile să se cațere în vârful istoriei, sau a ceea ce credea el că este istorie.

Cercetările arheologice din perioada 1990-2004 au avut, în general, caracter de salvare, cu excepția celor de la Militari-Câmpul Boja (1996-1999, 2001-2004) și Parcul Tineretului (1991-1993)¹².

2. Legislația privind protecția siturilor arheologice. Situația actuală a siturilor arheologice

Legislația privind protejarea siturilor arheologice și monumentelor istorice din România a suferit modificări substanțiale după anul 1989.

⁶ L. Lăzărescu - Ionescu (responsabil), D. V. Rosetti (arheolog), Gh. Astancăi (istoric), H. Teodoru (arhitect), C. Cazanișteanu, M. Sânpetru (studenți), *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche, în București - rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, I, București, 1954, 186-241 P. I. Panait, *Hanul Manuc - Cercetări arheologice*, BMI, XLI, 1972, p. 1 - II D. V. Rosetti, P. I. Panait, *Săpăturile din sectorul Curtea Veche*, 1959, MCA, VIII, 1959, p. 767 - 771.

⁷ V. Zirra, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe Cimpul Boja*, CAB, I, 1963, p. 49-71; M. Zgibea, *Fibulele din secolele III și VI e.n. descoperite în săpăturile arheologice de la Militari*, CAB, I, 1963, p. 373 - 384.

⁸ M. Constantiniu, P.I. Panait, *Săpăturile de la București-Noi din 1960*, CAB, I, 1963, p. 77 - 137; idem, *Șantierul arheologic Băneasa - Străulești*, CAB, II, 1965, p. 75 - 237.

⁹ V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Cățelu Nou*, CAB, I, 1963, p. 15 - 43 ibidem, CAB, II, 1965, p. 11 - 70.

¹⁰ C. Mandache, *Cronica săpăturilor arheologice 1975 - 1985*, CAB, III, 1982, p. 290; I. Zănescu, *Cronica săpăturilor arheologice*, CAB, IV, 1992, p. 363 - 371.

¹¹ Rezultatele acestor cercetări de salvare au fost prezentate în CAB, IV, 1992.

¹² Numărul arheologilor a scăzut de la 8 la 3 în prezent.

Abrogarea Legii 63/1974, prin Decretul 90 din 5 februarie 1990¹³ - sub pretextul incompatibilității ideologice între vechea lege comunistă și noile realități postcomuniste, a devenit una din enigmaticele perioadei respective și a pus într-o dificultate extremă protecția patrimoniului cultural național mobil și imobil. Aderarea la Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, adoptată de Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură din 16 noiembrie 1972, constituia un prim pas în racordarea României la sistemul mondial de protecție a patrimoniului cultural¹⁴, dar această convenție nu putea fi pusă eficient în aplicare deoarece nu mai existau instrumentele coercitive necesare impunerii conservării acestui patrimoniu, care fuseseră abrogate odată cu Legea nr. 63 din 30 octombrie 1974 privind ocrotirea Patrimoniului Cultural Național al Republicii Socialiste România¹⁵.

¹³ Decretul 90 din 5 februarie 1990 privind înființarea și organizarea Comisiei muzeelor și colecțiilor, publicat în Monitorul Oficial nr. 20 din 6 februarie 1990.

„În vederea ocrotirii, cunoașterii, evidenței, păstrării, folosirii adecvate, conservării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național mobil al României, precum și pentru coordonarea activității muzeelor și colecțiilor muzeale de orice fel din întreaga țară, Consiliul Frontului Salvării Naționale Decretează:

Art. 1. - Se înființează, pe lângă Ministerul Culturii, Comisia muzeelor și colecțiilor. Comisia muzeelor și colecțiilor este instituție autonomă și va coordona activitatea de ocrotire, cunoaștere, evidență, păstrare, restaurare și punere în valoare a patrimoniului cultural național mobil al României, precum și organizarea și funcționarea muzeelor și colecțiilor muzeale. ...

Art. 9. - **Legea nr. 63/1974**, Decretul nr. 13/1975, decretele prezidențiale nr. 52/1975 și 53/1975, precum și prevederile din Decretul nr. 244/1978 cu privire la obligativitatea depunerii la Banca Națională a bunurilor culturale mobile cuprinzând metale prețioase sau pietre prețioase ori semiprețioase, H. C. M. nr. 661/1955, H. C. M. nr. 311/1975 și H. C. M. nr. 312/1975, precum și orice alte dispoziții contrare prevederilor prezentului decret, **se abrogă.**”

¹⁴ Decretul nr. 187 din 30 martie 1990 pentru acceptarea Convenției privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, adoptată de Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură la 16 noiembrie 1972, publicat în Monitorul Oficial nr. 46 din 31 martie 1990.

¹⁵ CAPITOLUL III: Sancțiuni

Art. 25

În afara sancțiunilor prevăzute de legea penală, bunurile din patrimoniul cultural național aparținând organizațiilor obștești, cultelor religioase sau persoanelor fizice se confiscă în Următoarele cazuri:

- a) degradarea sau periclitarea valorii pe care o reprezintă;
- b) împiedicarea organelor de stat competente de a asigura conservarea, restaurarea și securitatea acestor bunuri;
- c) sustragerea de la regimul de bunuri din patrimoniul cultural național;
- d) traficul și specula cu bunuri din patrimoniul cultural național;
- e) vânzarea de bunuri din patrimoniul cultural național, obținute în mod ilicit, transportul și primirea în depozit de astfel de obiecte de către persoane care cunosc caracterul ilicit al operațiunii.

Art. 26

Distrugerea bunurilor din patrimoniul cultural național se pedepsește conform legii penale.

Art. 27

Încercarea de scoatere sau scoaterea peste graniță a bunurilor din patrimoniul cultural național, cu încălcarea prevederilor prezentei legi, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Cu aceeași pedeapsă se sancționează încercarea de înstrăinare sau înstrăinarea bunurilor din patrimoniul cultural național către persoane fizice sau juridice străine.

În ambele cazuri prevăzute în alin. 1 și 2, bunurile se confiscă.

Începând cu anul 1991, aplicarea prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 a creat dificultăți majore protejării siturilor arheologice pe teritoriul orașului București. În fapt, din observațiile proprii, au fost retrocedate cu încălcarea nonșalantă a legii¹⁶ aproape în totalitate terenurile intravilane pe care se aflau aceste situri. În același timp, nici în acest moment nu există încă o situație exactă cu privire la natura proprietății (publice sau private) pe care există încă situri arheologice în Municipiul București.

Activitatea de refacere și modernizare a legislației privind protecția patrimoniului cultural național s-a dovedit a fi de durată, fapt ce nu putea avea decât consecințe negative asupra protejării acestor situri. Au apărut o serie de hotărâri și ordonante de guvern, precum și ordine ale miniștrilor care încercau să suplinească golul creat prin grăbita abrogare a legislației comuniste în domeniu¹⁷.

În anul 1994 a apărut Ordonanța nr. 68 privind protejarea patrimoniului cultural național, modificată și aprobată prin Legea nr. 41/1995, iar în anul 2000 a fost adoptată Legea nr. 182 privind protejarea patrimoniului național mobil. Pentru siturile arheologice, Ordonanța nr. 43 din 30 ianuarie 2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național a însemnat un pas hotărât către normalitate.

Legea nr. 378/2001 privind protecția patrimoniului arheologic mobil și imobil și Legea nr. 422/2001 privind protecția monumentelor istorice au însemnat,

Art. 28

Constituie contravenții următoarele fapte dacă nu sunt săvârșite în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, sunt considerate infracțiuni:

- a) nedeclararea bunurilor din patrimoniul cultural național în termenele prevăzute de lege;
- b) nedepunerea în custodie a bunurilor din patrimoniul cultural național de către deținători, în cazurile prevăzute de art. 16 alin. 3;
- c) încălcarea prevederilor art. 20 al prezentei legi cu privire la descoperirile de bunuri care fac parte din patrimoniul cultural național.

Contravențiile se sancționează cu amendă de la 1.000 la 5.000 lei.

Art. 29

Contravențiile stabilite prin prezenta lege se constată de personalul de specialitate al Direcției patrimoniului cultural național, împuternicit de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, precum și de organele desemnate de Ministerul de Interne..."

¹⁶ Legea fondului funciar nr. 18 din 19 februarie 1991:

Art. 5

Aparțin domeniului public terenurile pe care sînt amplasate construcții de interes public, piețe, cai de comunicații, rețele stradale și parcuri publice, porturi și aeroporturi, terenurile cu destinație forestieră, albiile râurilor și fluviilor, cuvele lacurilor de interes public, fundul apelor maritime interioare și al mării teritoriale, țărmurile Mării Negre, inclusiv plajele, terenurile pentru rezervații naturale și parcuri Naționale, **monumentele, ansamblurile și siturile arheologice și istorice**, monumentele naturii, terenurile pentru nevoile apărării sau pentru alte folosințe care, potrivit legii, sînt de domeniul public ori care, prin natura lor, sînt de uz sau interes public.

Terenurile care fac parte din domeniul public sînt scoase din circuitul civil, dacă prin lege nu se prevede altfel. Dreptul de proprietate asupra lor este imprescriptibil.

¹⁷Ordonanța nr. 27 din 1992 privind unele măsuri pentru protecția patrimoniului cultural național; Ordinul 130 din 23 decembrie 1991 privind unele măsuri ce se impun în vederea împiedicării degradării, distrugerii, precum și protejării bunurilor imobile cu valoare de patrimoniu; Ordinul 589 din 9 ianuarie 1992 privind unele măsuri ce se impun în vederea împiedicării degradării, distrugerii, precum și protejării bunurilor imobile cu valoare de patrimoniu, Ministerul Lucrărilor Publice.

cel puțin sub aspect juridic, sfârșitul perioadei de provizorat și căutări în domeniul protecției patrimoniului cultural național mobil și imobil. Legea nr. 378/2001 a fost modificată și completată cu Legea nr. 462/2003, în Monitorul Oficial nr. 820 din 19 noiembrie 2003 și a introdus noi prevederi ale legislației europene în domeniu.

Conform Listei Monumentelor Istorice din anii 1991-1992, pe teritoriul actual al orașului București se aflau 50 de situri arheologice¹⁸. Cercetările arheologice de suprafață și documentarea pentru secțiunea Situri Arheologice și Monumente Istorice în vederea elaborării Planului Urbanistic General, aprobat de Consiliul General al Municipiului București în data de 12.12.2000, au identificat însă un număr de 64 de situri arheologice¹⁹. Multe dintre acestea au fost afectate de lucrările edilitare efectuate în secolul al XIX-lea²⁰, dar mai ales în perioada dintre cele două războaie mondiale²¹ și a doua jumătate a secolului XX²².

Pentru o suprafață de aproximativ 229 km², numărul acestor situri este de aceea mic, comparativ cu potențialul de habitat oferit de-a lungul timpului de râurile Colentina și Dâmbovița care traversează orașul actual. Dintre siturile arheologice afectate de lucrări edilitare neautorizate în ultimul deceniu, menționăm pe cele de la Străulești, Bolintin, Calea Călărași și Chiajna-depozitul de resturi menajere.

În prezent, exceptând Palatul Voievodal, se bucură de un regim special de protecție recunoscut de Ministerul Culturii și Cultelor situl arheologic de la București-Militari Câmpul Boja și o suprafață de cca. 30 mp cercetată în zona bisericii Stavropoleos.

3. Situl de la București - Militari Câmpul Boja

Cazul Militari - Câmpul Boja este unul elocvent pentru problemele cu care se confruntă azi siturile arheologice din București, ca urmare a creșterii necesităților edilitare ale orașului.

Repere geografice

Situl arheologic se află în partea de vest a Municipiului București, în cartierul Militari, la sud de Lacul Dâmbovița, de ambele părți ale străzii Câmpul Boja din Sectorul 6. Suprafața sa este de aproximativ 100.000 mp, din care au fost cercetate suprafețe totale de aproximativ 3.500 mp (cca. 3,5%).

Istoricul cercetărilor

Primele informații despre acest sit au fost furnizate în anul 1922 de Constantin Nicolaescu Ploșor, completate apoi în anul 1929 de Dinu V. Rosetti.

¹⁸ Informații din Lista Monumentelor Istorice publicată pe website-ul Ministerului Culturii și Cultelor.

¹⁹ Informații Dr. Vasilica Cuculea-Sandu, care a întocmit în forma finală lista siturilor arheologice de pe teritoriul Municipiului București necesară pentru aprobarea PUG București, folosind informațiile manuscrise sau publicate ale unor arheologi.

²⁰ M. Negru *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001, București 2002, p. 74.

²¹ *Ibidem*.

²² A se vedea în revistele București - Materiale de Istorie și Muzeografie și Cercetări Arheologice în București.

Pentru aproape trei decenii el a fost uitat, fiind "redescoperit" în anul 1958, în urma cercetărilor arheologice de suprafața efectuate de un colectiv condus de Vlad Zirra.

Primele săpături arheologice au fost conduse, în anul 1958, de Vlad Zirra. Cele 18 campanii arheologice de până acum au fost întreprinse în trei etape. Responsabili științifici au fost Dr. Vlad Zirra (1958, 1960-1961), Dr. Mioara Turcu (1978-1981, 1983-1985) și Dr. Mircea Negru (1994, 1996-1999, 2001-2004).

La București-Militari Câmpul Boja există urme de locuire din neolitic (cultura Boian), epoca bronzului (culturile Glina și Tei, grupul cultural Militari), prima epocă a fierului, (așezare getică), a două epoca a fierului (așezare getică), secolele II-III p.Chr. (cultura Militari-Chilia atribuită geto-dacilor din Muntenia), secolele V-VII (cultura Ipotești-Cândești), secolele IX-X (cultura Dridu) și secolele XVIII-XIX (evul mediu târziu și epoca modernă)²³.

Până în prezent, în cele **19 campanii arheologice** întreprinse în cei 46 de ani de la începutul cercetărilor, **au fost descoperite un număr de 118 complexe arheologice**, respectiv: 54 locuințe, 5 gropi de cult conținând schelete de câini, 1 atelier de prelucrare a bronzului, 1 atelier de producție ceramică și 57 de gropi menajere.

²³ *Bibliografia sitului*

M. Negru, C. F. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 357.

Articole și rezumate în reviste de specialitate

M. Negru, *Descoperiri arheologice în așezarea din evul mediu timpuriu de la București-Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de Istorie și Muzeografie, 17, 2003, p. 64-71; idem, *Descoperiri arheologice din secolele III și V la București-Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de Istorie și Muzeografie, 16, 2002, p. 47 - 56; idem, *Descoperiri arheologice la București - Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de Istorie și Muzeografie, 14, 2000, p. 46 - 55; idem, *Descoperiri arheologice la București-Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de Istorie și Muzeografie, 13, p. 26 - 33; idem, *Raport preliminar privind cercetările arheologice de la Militari - Câmpul Boja (1996)*, Cercetări în aria nord-tracă, 2, 1997, p. 408 - 420; idem, *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2003, București, 2004, p. 62 - 64; idem, *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2002, București, 2003, 65 - 68; idem, *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001, București 2002, 75 - 77; idem, *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 1999, Deva, 2000, 16; idem, *București. Militari - Câmpul Boja*, Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 1998, Vaslui, 1999, 18 - 20, pl. IV; I. Poll, M. Negru, *Studiu de compoziție asupra ceramicii din secolul al III-lea p. Chr. descoperită la București - Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de Istorie și Muzeografie, 14, 2000, p. 56 - 59; C. F. Schuster, M. Negru, *Ceramica Tei descoperită la București - Militari "Câmpul Boja"*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, București, IV, 2003 (sub tipar); idem, *Descoperiri din epoca bronzului la București - Militari "Câmpul Boja"*, București - Materiale de istorie și Muzeografie, 13, 1999, p. 19 - 25; M. Turcu, *Descoperiri arheologice la Militari - Câmpul Boja*, CAB, IV, 1992, p. 226 - 235; eadem, *Cercetări arheologice la Militari - Câmpul Boja*, MCA, I, București, 1992, p. 145 - 148; eadem, *Cercetări arheologice la Militari - Câmpul Boja*, CAB, III, 1981, p. 226 - 235; eadem, *Sondajul de la Militari - Câmpul Boja*, MCA, 1980, p. 121 - 123; M. Turcu, V. Lancuzov, *Cercetări de salvare la Militari-Câmpul Boja (Campania 1978)*, MCA, 1979, p. 77 - 78; M. Zgăbea, *Fibulele din secolele III și VI e.n. descoperite în săpăturile de la Militari*, CAB, I, 1963, p. 373 - 384; V. Zirra, Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe Câmpul Boja din Cartierul Militari*, CAB, I, 1963, p. 49 - 71.

Neoliticul

Urme de locuire din neolitic (fragmente ceramice) au fost descoperite în sectoarele A (cercetări 1958) și C (cercetări 1997, 2003). În ambele sectoare, descoperirile au fost atribuite culturii Boian.

Epoca bronzului

Descoperirile din epoca bronzului au fost făcute în toate cele patru sectoare ale sitului arheologic.

Cultura Glina

Acestei culturi îi sunt atribuite 2 boarde și 2 gropi. Inventarul acestora constă în ceramică, piese din lut ars, unelte și arme din piatră.

Grupul Cultural Militari

A fost identificat în cadrul sectorului C, în urma săpăturilor arheologice întreprinse în anul 1997. *Ceramica descoperită impune situl arheologic de la Militari-Câmpul Boja printre foarte puținele din Muntenia unde a fost identificat un aspect cultural post-Glina, care acoperă o parte din perioada necunoscută dintre culturile Glina și Tei ale epocii bronzului.*

Cultura Tei (fazele III - IV)

A fost identificată în sectoarele A, C și D. În sectoarele A și C au fost cercetate un număr de 10 gropi aparținând acestei culturi. Materialul arheologic constă în ceramică, un fragment de figurină, unelte din piatră șlefuită și oase de animale.

Epoca fierului*Hallstatt*

Urme de locuire din prima epocă a fierului au fost descoperite în sectorul A. Ele constau în 4 gropi ce conțineau material ceramic specific.

La Tène

Așezarea getică din a doua epocă a fierului are două faze: secolele IV-III î. Chr. și secolele II-I î. Chr. Așezarea din prima fază a fost identificată în sectorul A, iar cea din a doua fază în sectoarele A și C. Materialul arheologic descoperit constă în ceramică, un fragment de vas elenistic și o fibulă de tip tracic (ultimele datate în secolele IV-III î. Chr.).

Așezarea din secolele II - III î. Chr. (Cultura Militari - Chilia)

Descoperirile de la Militari - Câmpul Boja au impus numele de Militari pentru cultura Militari-Chilia atribuită geto-dacilor din Muntenia în secolele II - III î. Chr., constituind obiectivul principal al săpăturilor arheologice întreprinse începând cu anul 1958 în acest sit.

În cursul celor 19 campanii au fost descoperite un număr de 54 de complexe arheologice: 17 locuințe, 1 cuptor de olar, 1 atelier de prelucrare a bronzului, 5 gropi de cult conținând schelete de câini, 30 gropi de provizii și menajere.

Locuințele semiîngropate (bordeiele) erau de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Ele aveau o infrastructură din lemn, pe care se adăugau nuiele, lipite apoi cu lut, tehnică utilizată în mediul de câmpie. Acoperișul era probabil în Două ape, fiind realizat din plante vegetale (paie, țrestie). Cu câteva excepții, ele nu erau dotate cu instalații de foc. Podeaua neamenajată era ușor adâncită (de la -0,78

m la -1,50 m). Unele dintre aceste amenajări au fost utilizate probabil ca anexe gospodărești.

Prezența unui cuptor de olar și mai ales a atelierului de prelucrare a bronzului, indică importanța economică deosebită a așezării în epoca respectivă. Amplasarea compactă a acestora în extremitatea vestică a sectorului A, indică existența unui *cartier meșteșugăresc*, și, implicit, a unei sistematizări a așezării, amănunt specific orașelor romane din acea perioadă.

Deosebit de importante, *pentru cunoașterea credințelor și practicilor magico-religioase* ale geto-dacilor în secolele II - III p. Chr. sunt cele 5 gropi de cult în care au fost depuse 5 schelete de câini. Menționăm că sunt cele mai numeroase descoperiri de acest gen făcute într-un sit arheologic din Muntenia.

Materialul arheologic descoperit este deosebit de bogat și constă în vase ceramice (întregi sau fragmente), obiecte din lut ars, monede romane din argint și bronz, unelte și arme, obiecte din os, fier și bronz, accesorii pentru veșminte, podoabe, oase de animale etc.

Ceramica cuprinde vase modelate cu mâna sau la roată. Principalele forme de vase sunt: vase de provizii, oale, cești dacice, capace, amfore, câni, ulcioare, străchini, castroane etc. Aproximativ 16% din totalul ceramicii este romană de import, ceea ce relevă importanța comerțului cu lumea romană pentru locuitorii acestei așezări.

Dintre obiectele din metal evidențiem un unicat pentru Muntenia - *fragmentul de la o cămașă militară cu plăcute din bronz utilizată de armata romană (lorica squamata)*. De asemenea, au mai fost descoperite *aplici, o fibulă, două chei și un fragment de vas, toate de factură romană*.

Dintre obiectele descoperite și intrate în Inventarul General al Muzeului Municipiului București amintim: piese de armament (vârfuri de săgeți), unelte (seceră, creuzete, tipar pentru oglinzi, dălțițe, cute), accesorii de veșminte (fibule din argint și fier, catarame din bronz), obiecte de toaletă (fragmente de oglinzi din bronz), podoabe (mărgele din cornalină și sticlă, pandantivi de tip căldărușă, 3 inele și o brățară din bronz), ustensile gospodărești (talangi din fier, fusaiole, greutate din lut ars, cuțite, piroane și scoabe din fier), monede romane din argint și bronz.

Așezarea din secolele V-VII

Descoperirile din prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr. de la Militari - Câmpul Boja impune acest sit ca unul din puținele la nivel național pentru acest secol, printre cele mai puțin cunoscute din istoria românilor, și singurul de pe teritoriul orașului București.

Așezarea din secolele V - VII p. Chr. a fost identificată în sectoarele A, B și C. Până în prezent au fost cercetate un număr de 33 complexe, respectiv: 27 de locuințe, 3 gropi și 3 cuptoare (cercetări 1958) în aer liber.

Construite în aceeași tehnică precum cele din secolul al III-lea p.Chr., locuințele semiîngropate aveau plan rectangular sau de paralelogram și într-un singur caz pentagonal. Podeaua nu prezenta amenajări speciale. În mod obișnuit, într-un colț al fiecărei bordei era un cuptor menajer în formă de potcoavă, cu calota realizată cu ajutorul unor fragmente de calcar sau un cuptor circular amenajat prin scobire integrală în lut. Unele bordeie prezintă chiar câte două cuptoare menajere.

Materialul arheologic descoperit constă în ceramică, accesorii pentru veșminte (fibule), ustensile gospodărești (fusaiole, greutăți din lut ars, un amnar), vârfuri de sulită din fier și un pieptene din os.

În campania din anul 1958 au fost descoperite, într-un context arheologic neclar, 3 cuptoare, dintre care unul de mari dimensiuni, ce ar fi putut fi de ars vase din lut.

4. Așezarea din secolele IX - X

În cursul campaniei din anul 1958 a fost cercetat un bordei de tip Dridu, databil în secolele IX-X. El a fost realizat în aceeași tehnică cu cele din secolele III și V-VII. Materialul arheologic descoperit constă în ceramică.

Așezarea și cimitirul din secolele XVIII-XIX

În cursul cercetărilor au fost surprinse un număr de 11 complexe, respectiv: 9 locuințe, 1 cuptor menajer, 1 groapă și 1 mormânt. Materialul arheologic recoltat constă în ceramică, obiecte din fier și sticlă.

Descoperirile confirmă existența unei așezări și unui cimitir pe acest amplasament în secolele XVIII - XIX. Izvoarele cartografice indică numele **Boja** pentru această așezare.

Valorificarea cercetărilor arheologice

În expoziția permanentă actuală a Muzeului Municipiului București se află un număr de 10 obiecte. În inventarul general al MMB se află 94 de obiecte, alte 63 fiind propuse spre inventariere și 20 în curs de restaurare. Până în prezent au fost publicate o carte și 16 articole și 8 rezumate cu privire la rezultatele cercetărilor arheologice în acest sit.

5. Instituirea regimului de protecție

În urma constatării că Planul Urbanistic Zonal, în curs de elaborare în vara anului 2003, nu conținea nici o informație cu privire la situl arheologic de la București-Militari Câmpul Boja, în calitate de responsabil științific am considerat necesar întocmirea unui memoriu științific cu privire la existența și necesitatea protejării acestui sit. Acesta a fost adresat Muzeului Municipiului București, Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a Municipiului București și Direcției Monumentelor Istorice și Muzeelor.

Ca urmare a demersurilor Direcției Monumentelor Istorice și Muzeelor din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, cazul a fost analizat în cadrul Comisiei Naționale de Arheologie care a fost avizat favorabil Memoriul științific. În consecință Direcția Monumente Istorice și Muzeelor a avizat favorabil memoriul amintit sub nr. 127/M./2004 și menținerea sitului de la Militari - Câmpul Boja pe Lista Monumentelor Istorice din România, actualizată în anul 2004²⁴, sub codul 41 A 029.

²⁴ Lista Monumentelor Istorice din România urmează a fi publicată în Monitorul Oficial din 24.07.2004.

6. Concluzii. Perspective

Dezvoltarea orașului București nu poate fi stopată, dar ea se poate direcționa astfel încât să evite zonele unde se află situri arheologice și monumente istorice. Protejarea patrimoniului arheologic imobil al Municipiului București, atât de vitregit de istoria îndepărtată sau recentă, trebuie să constituie o prioritate reală pentru Primăria Generală a Municipiului București, Muzeul Municipiului București, Direcția de Cultură a Primăriei Municipiului București și Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național a Municipiului București. Aceste instituții au obligația legală și responsabilitatea morală de a păstra acest patrimoniu cultural pentru generațiile viitoare, de a întreprinde toate acțiunile legale în acest sens.

Introducerea siturilor arheologice din București pe Lista Monumentelor Istorice, ce va fi reinstituată în anul 2004, este doar un prim pas în protejarea lor. Verificarea stării de conservare a acestor situri va trebui periodic făcută, dat fiind faptul că, din experiențele mai vechi sau mai noi, s-au constatat numeroase tentative de ignorare a prevederilor legale de către persoane fizice sau juridice care au solicitat aprobarea documentației de urbanism.

În perspectivă înșă va fi necesar un proiect care să includă alcătuirea unei baze de date cu toate informațiile necesare (adresă, amplasare, istoricul cercetărilor, ridicări topografice, rezultatele cercetărilor etc.), crearea unei logistici necesare pentru intervenții rapide și monitorizarea în timp real a situației concrete în colaborare cu autoritățile publice locale și instituțiile locale și centrale abilitate în acest sens.

Ar exista pentru prima dată în istoria Bucureștilor oportunitatea ca doleanțele arheologului Dinu V. Rosetti - părinte uitat al Muzeului Bucureștilor, să fie respectate: "Muzeul (Municipiului București - n.a.) ar fi fost scutit, - în trecuta sa viață - de multe neplăceri și daune dacă s-ar fi ținut seama de statutul și legile cărora era supus. Acestea nu l-au putut ocroti, fiind călcate și nesocotite chiar de unii dintre cei puși să le apere, să le dea urmare... Fie dat ca relele trecutului să nu se mai abată asupra acestui copil gândit de alții, zămislit de mine, - de care am trebuit să mă despart cu mâhnirea de a nu-l mai putea călăuzi mai departe... Astăzi, îi urez viață lungă dându-i totodată, în vederea primului centenar, - la care nu voi fi prezent, - un sfat: Să nu te muți, nu, niciodată!"²⁵.

Nu putem decât să admirăm inconștiența curajului cu care, în plină dictatură comunistă, intelectualul "burghez" trecea printr-o singură frază la index "mărețele realizări" culturale locale ale noii orânduiri, care se credea - ca toate dictaturile - eternă. Și să sperăm că ultimele sale dorințe vor fi împlinite.

²⁵ D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 356.

**Protection of Archaeological Sites on the Territory of Bucharest.
The Archaeological Site of Militari - Câmpul Boja Case
SUMMARY**

We intend to present the latest evolution in legislation concerning the protection of archaeological sites, and we have presented a case - Militari-Câmpul Boja,- the largest archaeological site in the city and the first classified archaeological site of Bucharest in the new List of the Historical Heritage. The scope of this article is to show the silent fight against those who may jeopardize - today and tomorrow - the preservation of one archaeological site or other.